

‘Anticipeerprogramma, Self-fulfilling prophecy?’

Van het ontkennen en bestrijden van demografische veranderingen, naar het begeleiden ervan. Kiezen voor ‘smaak en kwaliteit’, in plaats van doorgaan op de oude voet van groeidenken. Het anticipeerprogramma van de provincie Zuid-Holland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft eraan bijgedragen dat de verschillende anticipeerregio’s in Zuid-Holland een flinke stap hebben gezet in de bewustwording rondom bevolkingsdaling, maar de samenwerking tussen de regio’s op dit vlak kan de komende jaren nog verbeteren. De lessen van 2,5 jaar anticipeerprogramma werden besproken tijdens het PLEIN1-debat van de provincie Zuid-Holland op 17 februari 2016 in het provinciehuis in Den Haag.

‘Verruil het groeidenken voor samenwerken aan een prachtgebied’

PLEIN1-debat: Resultaten en verder na 2,5 jaar anticipeerprogramma

Anticiperen op de demografische ontwikkelingen is in principe iets wat elke regio zou moeten doen, omdat thema's als vergrijzing en huishoudensverduunning overal spelen. Toch zit het nog niet in het DNA van veel provincies en regio's. Ook bij de provincie Zuid-Holland, een vitale Randstadprovincie, heeft er een denkomslag moeten plaatsvinden. Gedeputeerde Adri Bom-Lemstra besefte bij haar aantreden dat er juist in een provincie die nu nog groeit, nagedacht moet worden over demografische verandering. “Als Randstadprovincie waren wij altijd meer bezig met het reguleren van groei, nadenken over krimp en de bijbehorende uitdagingen was nieuw. Maar het levert zeker kansen op om op deze manier nu al na te denken over de maatschappelijke opgaven van de toekomst.”

Handreiking van de provincie

Zes regio's in de provincie zijn anticipeerregio; gebieden waar nu nog bevolkingsgroei is, maar waar in de toekomst een

daling verwacht wordt. Vier van deze regio's namen deel aan het anticipeerprogramma: Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Goeree-Overflakkee, Hoeksche Waard en Voorne-Putten. De regio's Rijnstreek en Krimpenerwaard zagen af van deelname. De regio's stelden startdocumenten op met ambities en aandachtspunten, er kwamen Krimpcafés, masterclasses, dialoogtafels (al dan niet in de vorm van een Beursspel) en het innovatieve instrument de Transitieatlas van Public Result werd gebruikt om beleidsmatig te anticiperen op de verwachte veranderingen.

Het resultaat van het programma is verschillend per regio. Waar in sommige regio's nog wordt nagedacht over het vraagstuk van bevolkingsdaling en de rol van de regio en provincie daarin, heeft het programma in de Hoeksche Waard geleid tot een brede samenwerkingsagenda tussen regio, provincie en Rijk. Een succes,

vermeldt gedeputeerde Bom-Lemstra: “De provincie heeft veel kennis in huis en daarmee kunnen we de regio concreet een handreiking doen.” Over de rol van de provincie: “Ik wil deze werkwijze niet beperken tot één regio. Daar waar de energie zit en de regio zegt ‘we kunnen hulp gebruiken’, willen wij samen de schouders onder de uitdagingen van de toekomst zetten.”

Weg van het etiket anticipeerregio

Een belangrijk discussiepunt in het debat is de vraag of het etiket anticipeerregio niet juist zou leiden tot economische neergang. Voor de regio Krimpenerwaard, die na de gemeentelijke herindeling besloot niet mee te doen aan het programma, is eventuele negatieve beeldvorming rondom krimp de reden hiervoor geweest. “Natuurlijk is er de noodzaak om kennis uit te wisselen, maar haal dat anticipeerstempel eraf!”, licht wethouder Ria Boere toe. “Wij

zijn een jonge gemeente van tien dorpen en één stad. We staan met onze voeten in de klei en werken eraan om deze kernen samen één aantrekkelijke gemeente te laten zijn. Natuurlijk kijken wij ook om ons heen en zien we wat er in andere gebieden in Nederland gebeurt. In onze financiële huishouding gaan wij dan ook niet meer uit van groei en we bouwen niet meer extra om nieuwe inwoners te trekken, maar waar het om gaat is dat wij op het goede moment de juiste dingen doen om te kunnen behouden wat we hebben.”

Ook anderen zijn het eens dat er niet teveel nadruk op de term anticipeerregio moet liggen. “Het benoemen is goed om de noodzaak van anders denken te markeren”, zegt panellid Cees Vingerling, verbinder in Voorne-Putten. “Maar ik pleit er ook voor om een positieve term te kiezen, bijvoorbeeld de ‘smaak en kwaliteit’ van de regio.” Jo Kolf, voorzitter van het Pact van de Waard, voegt toe: “Het gaat niet langer om meer, meer, meer. Wij kunnen op een andere manier groeien, namelijk in het aanpakken van de vraagstukken waar wij voor staan.”

Maatwerk in de regio's

Denken in termen van krimp en anticiperen is ook volgens de andere panelleden en het publiek niet de oplossing voor de regio's in transitie, maar het besef dat er een einde is gekomen aan het beleid gericht op groei dringt wel door. “We zijn tevreden over de bewustwording in heel veel regio's”, zegt Gert-Jan Buitendijk, DG Bestuur en Koninkrijksrelaties van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Binnenkort komt het ministerie naar buiten met het actieplan Bevolkingsdaling, waarin de ambities van de verschillende krimpregio's en anticipeerregio's zijn opgenomen. “Uiteindelijk komt het erop aan hoe regio's en lokale besturen dit oppakken. De één legt de focus op voorzieningen, de ander op woningbouw of onderwijs. Maatwerk per regio, die slag moeten we maken.”

Mede dankzij het anticipeerprogramma hebben de regio's een handelingsperspectief gekregen om de meest urgente kwesties op een goede manier aan te

pakken. Kijkend naar de demografische ontwikkeling hebben de verschillende regio's andere accenten gelegd. In de regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is bijvoorbeeld een procesbegeleider aangesteld voor het primair onderwijs. Ook wordt de ‘anticipeerbril’ opgezet in het uitvoeren van de regionale woonvisie. In Voorne-Putten werken vier gemeenten samen aan het de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt via een platform van overheid, onderwijs en ondernemers. “Je weet dat er een verandering aankomt en door samen te werken kun je er een positieve draai aan geven”, concludeert Jo Kolf van het Pact van de Waard. Al is die samenwerking niet altijd gemakkelijk op te zetten, is zijn kritische kanttekening. Iedereen heeft zijn eigen belangen. “Hoe concreter de omstandigheden, hoe lastiger het is om daadwerkelijk samen te gaan werken.”

‘Ga in gesprek!’

De samenwerking tussen de regio's is een leerpunt dat naar voren komt. Hier kan de provincie een verbindende rol spelen. “We moeten met alle regio's samen kijken welke kwaliteit we waar willen hebben en hoe dat door samenwerking versterkt kan worden”, aldus Adri Bom-Lemstra, die ook vindt dat de provincie kritisch moet kijken, op basis van de prognoses, waar voorzieningen overeind gehouden moeten worden en waar niet meer. “Dat zijn confronterende vragen die we wel moeten stellen met elkaar.”

Marianne Besselink, als wethouder van de gemeente Bronckhorst en oud-gedeputeerde van de provincie Groningen aangeschoven in het panel, kijkt met een bril van buitenaf naar wat er wordt gezegd. Zij waarschuwt voor de valkuil van groeienden die zij toch nog meent te bespeuren. “Er is een denkomslag nodig. We zitten niet meer in een groeiemodel van grondexploitaties, geld verdienen met nieuwbouw en dat investeren. Er moeten nieuwe gedachten komen.”

Het is hoog tijd om de handen ineen te slaan en ingewikkelde discussies te voeren, meent Besselink. “Nu is er nog een kans om het proces te begeleiden en langzaam aan te zorgen voor een goed en leefbaar

voorzieningenniveau. Het is een harde dobber om dingen te laten gaan, maar ik wens u toe dat u niet in een krimpgebied terecht komt.” Haar aanbeveling: “Ga met elkaar dat ingewikkelde gesprek aan! Waar willen we dat de mensen wonen? Waar beschermen we de natuur? Waar houden we voorzieningen in stand? Pak elkaar vast en maak die stappen naar een toekomstig prachtgebied!”

Two jaar 'anticiperen' op bevolkingsdaling

Evaluatie anticipeerprogramma in de provincie Zuid-Holland

Binnen de verschillende anticipeerregio's in de provincie Zuid-Holland is de bewustwording rondom bevolkingsdaling vergroot en er zijn stappen gezet om de regionale samenwerking te versterken. Dat zijn de belangrijkste conclusies uit de evaluatie van 2,5 jaar anticipeerprogramma in de landelijke regio's van Zuid-Holland.

Janneke Rutgers van het bureau KRIMP onderzoek & advies voerde de evaluatie uit in opdracht van de provincie Zuid-Holland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De bevindingen zijn gebaseerd op een veertigtal interviews met betrokkenen uit de regio's en een rondetafelgesprek met betrokkenen vanuit het ministerie en de provincie. De rapportage geeft een goed beeld van de lessen per regio en algemene aanbevelingen.

Bewustwording en regionale samenwerking
"Het waren soms kritische gesprekken", erkent Rutgers tijdens de presentatie van de rapportage tijdens het PLEIN1-debat op 17 februari 2016. "Toch heeft het programma wel tot noodzakelijke ontwikkelingen geleid: de demografische ontwikkelingen staan nu in elke regio op de kaart. Dat blijkt uit de discussies die er gevoerd

worden, maar je ziet het ook terug in concrete uitvoeringsprojecten. Zo heeft het programma een functie als buitenboordmotor vervuld; het zette aan tot veranderprocessen binnen de verschillende regio's."

Bovendien is de regionale samenwerking door het programma bevordert, al hoeft dit thema nog wel aandacht. "Momenteel is de samenwerking nog niet zozeer gericht op het bereiken van regionale vooruitgang en het maken van keuzes, maar meer op het verdelen van de pijn", concludeert Rutgers.

Rol van de provincie
De belangrijkste aanbeveling richting Rijk, provincie en regio is dan ook om nu niet los te laten, maar door te pakken. Er liggen kansen om de samenwerking tussen de regio's verder uit te bouwen en op een passende manier te anticiperen op demografische verandering. De provincie en het ministerie worden hierin gezien als aanjager en facilitator en de betrokkenen in de regio's zijn tevreden over deze rol. Echter wordt ook benadrukt dat de men vanuit de regio moeite had met de wisselende rollen van bijvoorbeeld een kaderstellende provincie of de rol als gesprekspartner.

Aanbevelingen
Hoewel er doorgepakkt moet worden, is een belangrijke aanbeveling om te stoppen met het anticipeerprogramma als 'buitenboordmotor' en het in plaats daarvan een integraal onderdeel te maken van gebiedsopgaven. Ook de naam 'anticipeerprogramma' moet verdwijnen, omdat deze snel negatief wordt geïnterpreteerd. Verder wordt aanbevolen niet te focussen op cijfers en prognoses, maar op trends en ontwikkelingen gericht op de overgang van visies naar de uitvoeringsfase. Ten slotte is het belangrijk om te blijven werken aan wederzijds vertrouwen en het delen van succes, omdat dat de weg effent naar een goede samenwerking tussen Rijk, provincie, regio en gemeente gericht op het toekomstbeeld en de dynamiek van een vitaal platteland.

De rol van de provincie; toezichthouder of partner?

Deelsessie 1

Er wordt veel gepraat over de samenwerking tussen regio en provincie. Volgens het Rijk moeten juist de provincies hun rol pakken bij het faciliteren van krimp- en anticipatiebeleid. Maar welke rol is er voor de provincie weggelegd; die van toezichthouder of die van een betrokken partner? En wat is de behoefte van de maatschappij en hoe krijgt deze een plek in de samenwerking? In deelsessie 1 over de rol van de provincie kwamen deze vragen aan bod.

Als er één provincie is met ervaring op het gebied van krimp en het werken met regio's, gemeenten, ondernemers en burgers, dan is het Groningen wel. Marianne Besselink, oud-gedeputeerde van de provincie Groningen, neemt de aanwezigen mee in de Groningse situatie en dan specifiek naar de Eemsdelta. Ze schetst de context: in Delfzijl neemt de bevolking met 30 procent af. De stad die gepland is voor 80.000 inwoners heeft er nu slechts 25.000, wat grote gevolgen voor de ruimtelijke ordening heeft. Dit vergt creatieve oplossingen en nieuwe aanpakken.

Opereren als één overheid

In de regio Eemsdelta wordt krimp door de verschillende kernen gezien als een gezamenlijk probleem en er wordt gehandeld

alsof er één overheid is. Een succesfactor in de aanpak van maatschappelijke opgaven rondom krimp. Om door te zetten in de samenwerking en resultaten te boeken, heeft de provincie Groningen een actieve rol gespeeld. Marianne Besselink was als toenmalig gedeputeerde zeer betrokken; ze was altijd aanwezig bij de overleggen. Ook nam de provincie actief de rol van verbinder en katalysator. Wanneer dat nodig was, werd er door de provincie gespiegeld wat er gebeurde, of werd één van de samenwerkingspartners apart genomen om op die manier het échte probleem bloot te leggen en de angel eruit te halen.

Lokaal eigenaarschap van ideeën

Een nieuwe manier van werken, waarin ook veel ruimte is voor het samenwerken met ondernemers, partners en burgers. Het is de bedoeling om de energie te bundelen, zodat plannen gerealiseerd kunnen worden. Een aanwezige uit de zaal reageert hierop met de opmerking dat burgers en ondernemers in Zuid-Holland waarschijnlijk helemaal niet bezig zijn met krimp, omdat de gevolgen hiervan nog niet zo merkbaar zijn als in Groningen. Bovendien weten overheden vaak helemaal niet wat er bij hen speelt.

Marianne Besselink heeft destijds ideeenmakelaars aangesteld om burgers en ondernemers bij de problematiek te betrekken. Zij gingen naar de wekelijkse markten in de kernen om ideeen die lokaal leefden te verzamelen. Uiteraard werden de lokale wethouders hier ook bij betrokken. “Vervolgens is het zaak deze ideeen niet over te nemen, maar het eigenaarschap bij de burgers te laten. Wanneer een plan uit de gemeenschap zelf komt, is de kans van slagen groter dan wanneer de overheid dit presenteert”, aldus Besselink. Juist wanneer de overheid niet meer alle voorzieningen kan dragen, ontstaan er ideeen vanuit de samenleving.

Partner of toezichthouder?

De provincie Groningen opereert dus zowel als partner als toezichthouder. Welke rol de provincie op zich moet nemen is volgens Besselink afhankelijk van de situatie. Er is dus geen eenduidig antwoord op de hoofdvraag van de sessie of de provincie nu als toezichthouder of partner opereert. Waar het om gaat is om per situatie de juiste rol toe te passen.

Anticiperen op demografische veranderingen; een integrale benadering

Deelsessie 2

Wanneer regio's anticiperen op de effecten van bevolkingsdaling omvat dat verschillende terreinen: woningbouw, bedrijfsontwikkelingen, onderwijs, detailhandel, sport en zorg. Om mogelijke bevolkingsdaling het hoofd te kunnen bieden is het belangrijk om deze opgaven integraal aan te pakken. Hoe kunnen de verbindingen tussen de verschillende beleidsopgaven het beste worden gelegd? En kan de provincie een integrale aanpak bevorderen? Deze vragen stonden centraal in deelsessie 2 over een integrale benadering in het anticiperen op demografische veranderingen.

Martin Roobol, voorzitter van het Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard en het Landelijke Netwerk Anticiperegio's, geeft een inleiding. Volgens hem is het duidelijk: stop de discussies over wel of geen krimp en over cijfers en prognoses. Ook sturing op kwantiteit en denken vanuit de systeemwereld heeft geen enkele zin meer in anticiperegio's. Liever ziet hij een andere, toekomstbestendige aanpak waarin overheden samenwerken met de maatschappij en waarin regio's met elkaar samenwerken om maatwerk bieden in de vraagstukken die bij demografische veranderingen komen kijken.

Hiervoor is het volgens hem nodig dat Rijk, provincie, regio en gemeenten sectoroverstijgend gaan denken. "Woningen gaan bijvoorbeeld niet alleen over stenen stapelen maar juist over leefbaarheid, zorg en duurzaamheid. Gebiedsontwikkeling gaat over natuur, recreatie maar vooral ook leefbaarheid!", meent Roobol. "Daarom is het belangrijk dat overheden niet meer vanuit een klassieke projectaanpak handelen, maar een netwerk organiseren en de ideeën en opgaven vanuit daar aanpakken."

Al tijdens de inleiding ontstaat er discussie. In de wereld van planologen is natuurlijk één van de eerste opmerkingen op welk

schaalniveau de opgaven aan elkaar verbonden moeten worden. Volgens de aanwezigen zou dat zowel op het gemeentelijke en regionale niveau moeten gebeuren, maar zeker ook in de 'begeleiding' vanuit hogere overheidsorganen. Opgemerkt wordt dat er binnen de provincie momenteel een nieuwe wind waait, die meer van de samenwerking met gemeenten en partijen uitgaat. Ook is er altijd wel ruimte om bijzondere omstandigheden van regio's te vertalen naar maatwerk per regio.

Samenwerking met burgers en maatschappelijk middenveld

Flexibiliteit is belangrijk in de opgave om verschillende beleidsterreinen aan elkaar te verbinden. Als er gaandeweg een proces blijkt dat andere partijen moeten aanschuiven, kan dat tot verschuivingen in verhoudingen en aanpak leiden. In regelgeving en organisatievorming moeten er dus openingen gebouwd worden, zodat de partijen kunnen reageren op voor- en opkomende dynamiek.

Het initiatief om opgaven aan elkaar te verbinden hoeft zeker niet alleen bij de overheid te liggen. Het open staan voor de dynamiek in de regio's kan er ook toe leiden dat burgers en partijen uit het maatschappelijk middenveld zelf initiatief nemen. Steeds vaker nemen maatschappelijke organisaties het voortouw. In de Krimpenerwaard wordt dit bijvoorbeeld zeer ondersteund. Een goed voorbeeld is het door de Rabobank geïnitieerde onderzoek De kracht van de Krimpenerwaard, een verkenning naar gedeelde belangen in samenwerking met Qua Wonen, LTO Krimpenerwaard Noord en de Kamer van Koophandel.

De regio's zijn nog zoekende in de samenwerking met initiatiefnemers uit het maatschappelijk middenveld. De vraag is of de meningen van bewoners en het

bedrijfsleven wel voldoende bekend zijn. Opgemerkt wordt dat het belangrijk is dat bestuurders met hun voeten in de klei staan en dus in staat zouden moeten zijn om van deze ontwikkelingen op de hoogte te zijn.

De conclusie is dat de denkomslag in het anticiperen op bevolkingsontwikkelingen is gemaakt. Regio's proberen samen te werken met diverse betrokkenen om opgaven aan elkaar te verbinden. Wel is het soms nog zoeken in de uitvoer, omdat het een nieuwe manier van werken is die heel flexibel moet zijn om te slagen.

Relatie stad en ommeland; dynamiek in stedelijke en landelijke regio's

Deelsessie 3

Terwijl in de landelijke delen van de provincie Zuid-Holland het aantal inwoners afneemt of in de toekomst gaat afnemen, wordt voor andere gebieden de komende decennia voortgaande bevolkingsgroei verwacht. In deelsessie 3 over de relatie tussen stad en ommeland ging het gesprek over de positie van de verschillende anticipatie-regio's ten opzichte van de steden, maar ook ten opzichte van elkaar.

“Stad en ommeland hebben elkaar nodig en dat geldt zeker voor Zuid-Holland”, stelt Koos van Dijken van Platform31. Hij deed een beleidsverkenning over de trends en ontwikkelingen in de verhouding tussen steden en regio's in de provincie. “In economisch perspectief doet de provincie het in verhouding eigenlijk helemaal niet zo goed. Tussen 1980 en 2012 groeide het aantal banen in Amsterdam negen keer, in Groningen zeven keer. In Den Haag en Rotterdam was dat respectievelijk vier en twee keer.”

Economische dynamiek voor een aantrekkelijke regio
De conclusie van Van Dijken is dat er meer complementariteit nodig is tussen stad en regio en de verschillende regio's onderling. Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt en voorzieningen, maar bijvoorbeeld ook in het opwekken van energie. Daarnaast functioneren stad en regio in een toenemende mate als een interstedelijk systeem, waarin het daily urban system groter is geworden door de toegenomen mobiliteit. Stad en regio spelen dus een steeds belangrijkere rol in elkaars bestaan. Waar de stad bijvoorbeeld zorgt voor het onderwijs, biedt de regio een aantrekkelijk woonmilieu. Om deze samenhang te versterken is het volgens Van Dijken nodig om de voorzieningen in anticipatiegebieden beter te differentiëren. “Dus niet overal dezelfde bibliotheek in stand houden, maar juist samenwerken om een uiteenlopend aanbod te bieden.”

Ook op de arbeidsmarkt van Zuid-Holland liggen kansen om meer samenhang te creëren. “Waarom heeft Zuid-Holland nu zeven arbeidsmarkten? Kunnen we niet beter zorgen voor één arbeidsmarkt?”, vraagt hij de aanwezigen. Waar iedereen het over eens is, is dat de regio's een zo aantrekkelijk mogelijk vestigingsmilieu moeten bieden om de economische dynamiek behouden en de arbeidsmarkt te versterken. De aanwezigheid van goed opgeleid personeel is een belangrijke vestigingsfactor. Als voorbeeld wordt het bedrijf Damen Shipyards genoemd, waar steeds hoger opgeleid personeel nodig is dat steeds lastiger te vinden is in de regio's. Dat terwijl lager opgeleiden wel in de regio willen blijven wonen en werken, maar voor hen is er steeds minder werk. Het is dus belangrijk om per opleidingsniveau te kijken wat er moet gebeuren.

Het DNA van de regio's

Uit een rondgang langs de aanwezigen blijkt dat de meeste regio's zich bewust zijn van hun kwaliteiten en nadenken hoe zij complementair kunnen zijn aan nabijgelegen grote steden en wat hun plek is in de metropoolregio. Belangrijk is volgens Van Dijken ook dat de regio's nadenken over hoe ze zich verhouden tot elkaar. “Hoe verhoudt Goeree-Overflakkee zich tot Voorne-Putten? Natuurlijk is het een aantrekkelijk verhaal voor Rotterdam als de regio's zich gedifferentieerd in de markt zetten. Regio's moeten beter beleid maken op confronterende feiten om elkaars kwaliteiten te respecteren en te versterken in plaats van onderling te concurreren.”

'Kriskrasverbindingen'

Moet de provincie meer doen om de positie van de regio's ten opzichte van de steden te versterken? De meningen zijn erover verdeeld. Sommige aanwezigen menen dat de stem van de provincie weliswaar belangrijk is, maar de dynamiek in het

bedrijfsleven doorslaggevend is voor de positie van een regio. Anderen menen dat de provincie ambitieuzer mag zijn in het bevorderen van ondernemerschap en het wegnemen van belemmerende regelgeving.“

Waar de provincie in het verleden focuste op kerntaken, worden dit soort vraagstukken nu veel breder en integraler benaderd”, reageert Lida Garnier van de provincie Zuid-Holland. Zo zet de provincie nu in op het leggen van de ‘kriskrasverbindingen’ door het aanbod van banen, onderwijs, een dalende beroepsbevolking en de bereikbaarheid van regio's bij elkaar te brengen.

De conclusie van de sessie is dat regio's zich over het algemeen bewust zijn van hun eigen DNA, maar dat een regio alleen niet voldoende kracht kan ontwikkelen. Samenwerking is dus nodig. En volgens Van Dijken kijkt men nu wel wat meer naar elkaar en is de omgevingssensitiviteit toegenomen in de regio's, maar het ontbreekt nog aan leiderschap van stad, regio of provincie om werkelijk de krachten te bundelen tussen stad en ommeland.

De k van krimpen

Wat gaan we doen?
Vingers aan polsen of op zere plekken?
Of vingers in dijken
en dat we wel kijken hoe het zal lopen?
Blijven hopen? Toch maar slopen?
Gaat de kogel door de kerk
en bouwen we (te gek!) op diezelfde plek
een groot hotel?!
Dan komen die toeristen/die bezoekers/die bewoners wel!
Noem het 'aanpassen', 'omwentelen', noem het 'de regio pimpen',
maar noem het níet 'krimpen'...

Wat gaan we doen?
Verdelen van winst
of van pijn en van zorgen?
Denken in decennia
of eerst maar aan morgen?
Eten we boterhammen met tevredenheid?
Een broodje eenheidsworst
of een pistoletje huisgemaakt beleid?
En dat dan met gevoel voor urgentie.
Maar als je nou geen gevoelsmens bent?
'Een gevoel van urgentie, kan je creëren!
Maar noem het niet anticiperen.

Wat gaan we doen?
Pacten sluiten? Meer naar buiten
met je voeten in de klei?
Handen uit mouwen, op buiken, boven hoofden,
terug naar waar we als kern in geloofden,
groter denken, informeler overleggen,
het k-woord nooit, echt nóóit meer zeggen,
insteken, doorzetten, omwentelen, uit laten voeren,
stiekem denken: 't zal mijn tijd wel duren'
maar noem het geen 'programma', noem het 'besturen'!

Floortje Schoevaart, Den Haag, 17 februari 2016

